

Univerzalizem in regionalizem v slovenski zunanji politiki

Preden se lotimo razmišljanj o nekaterih dilemah slovenske zunanjepolitične usmeritve, je prav, da opredelimo sam predmet razmišljanj. Univerzalizem v zunanji politiki je usmerjenost na celoto sveta, v vsestranskost in vseobsežnost odnosov in procesov, ki potekajo med posameznimi subjekti v mednarodni skupnosti. Nekoč je nujnost takšne usmeritve determinirala družbenoekonomska razvojna stopnja posamezne družbe, teritorializirane v državi. Danes je vse manj držav, če sploh, katerih razvojna stopnja ne zahteva tovrstne zunanjepolitične usmeritve. Tudi v vidika razmišljanj o tem, da mednarodni odnosi postajajo vse bolj svetovna politika,¹ so le redke države takšne, da ne želijo sodelovati pri načrtovanju tovrstne politike. Ne le da se zavedajo, da če se ne bodo ukvarjale z (mednarodno) politiko, se bo ta ukvarjala z njimi, temveč se tudi zavedajo, da čeprav ne morejo dosti vplivati na svetovno politiko, se morajo vsaj dovolj zgodaj pripraviti na njene posledice. Univerzalizem je torej pojav današnjega časa, ki ga pogojujeta enotnost in nedeljivost odnosov in procesov v svetu.²

V nasprotju z univerzalizmom je regionalizem v zunanji politiki usmerjenost na prostorsko omejen prostor, čeprav lahko prav tako zajema celoto odnosov in procesov, ki se odkrijejo med posameznimi subjekti v regionalni mednarodni skupnosti. Toda pri tem je treba ločiti različne pojavnne oblike in procese, ki jih zaradi hitrega razvoja v mednarodni skupnosti terminološko še nismo ustrezno razmejili in jih označujemo z generičnim izrazom regionalizem. V resnici gre pri tem za različno prostorsko razprostranjenost pojava (regionalno, subregionalno in obmejno sodelovanje), za različno raven oz. različne subjekte sodelovanja (države in subdržavne ozemeljske enote) ter za različen obseg in celo različno intenziteto sodelovanja (od kooperacijskih do integracijskih procesov). Ne da bi podrobno razčlenjevali pojav regionalizma, pa kaže vendarle omeniti, da bomo obravnavali t. i. mednarodni regionalizem (vkjučno s subregionalnim in obmejnim sodelovanjem), kjer so bili subjekti sodelovanja vedno država³ in t. i. (čisti) regionalizem (čezmejni in mednarodni), kjer so subjekti sodelovanja doslej v glavnem subnacionalne ozemeljske enote.

Zunanjo politiko bomo v pričujočem sestavku pojmovali kot dejanja družbe, teritorializirane v državi, ki so usmerjena na mednarodno okolje, pri čemer taka dejanja zajemajo celoto političnih, gospodarskih kulturnih in drugih področij. Toda pri tem so ta dejanja rezultat dejavnosti tako nacionalne države kot tudi drugih subjektov po eni strani in po drugi strani zajemajo celoto procesa od načrto-

¹ Glej npr.: James N. Rosenau: *Turbulence in World Politics – A Theory of Change and Continuity*, Princeton University Press, New Jersey 1990, ali: Heinrich E. Strakosch: *Vom souveränen Staat zur Staatengemeinschaft*, Boehlau Verlag, Wien 1988.

² Vprašanja vojne in miru, varnosti, gospodarskega razvoja, varstva okolja, politike do terorizma in mamil ipd. so vprašanja, ki se v enem svojem delu lahko rešujejo le na univerzalni ravni.

³ Winfried Lang govori o dveh ravneh regionalizma. V ožjem smislu zajema celotno državo, sicer pa le del ozemlja države, kar naj bi bil t. i. transnacionalni ali čezmejni regionalizem. Glej: W. Lang: *Regionalismus auf internationaler Ebene*, v zbirki: *Regionalismus in Europa*, Band I, Interreg Muenchen 1981, str. 253–256.

vanja in odločanja v zunanji politiki do uresničevanja zunanjepolitičnih odločitev⁴. Slovenije pri tem ne bomo obravnavali kot statično kategorijo subjekta, ki je enodimenzionalen, temveč kot dinamično kategorijo večplastnega subjekta, ki se spreminja v zgodovini. Njeni notranjepolitični procesi, ki so sicer tudi med drugim determinirani z mednarodnim okoljem, so gotovo tisti procesi, ki bodo odločujoče vplivali na njeno zunanjepolitično dejavnost, toda po drugi strani so prav procesi v mednarodni skupnosti tisti spreminjajoči se okvir, znotraj katerega bo uspevala in se razvijala ali pa životarila njena zunanja politika. Ta dilema postane pomembna, če se zavemo, da je vsaka zunanjepolitična dejavnost predvsem v funkciji razvoja posamezne družbe. S tem postane zunanja politika tisti barometer, ki najjasneje kaže razvoj posamezne družbe.

Preobrazba Slovenije iz subjekta v mednarodnih odnosih, kar je bila kot republika s širokimi zunanjepolitičnimi pooblastili v zvezni državi, v subjekt mednarodnega prava, kar je postala kot suverena država v mednarodni skupnosti, zahteva sicer temeljno preusmeritev načrtovanja in uresničevanja zunanjepolitičnega delovanja, toda s tem pa ne tudi popolne opustitve preteklega zunanjepolitičnega delovanja. Zavzemamo se torej za temeljno, toda ne tudi popolno spremembo v zunanjepolitičnem delovanju.

V preteklosti je Slovenija imela formalno pomembno vlogo pri načrtovanju in uresničevanju zunanjepolitične dejavnosti nekdanje zvezne države⁵. Toda dejansko je bila njena vloga na tem področju v določeni meri obrobna. Glavni razlog je po našem mnenju ta, da zaradi sistema odločanja, ki je potekal po politični liniji, Slovenija sama ni izražala zadostnega interesa niti za soustvarjanje niti za soizvajanje zunanjepolitične dejavnosti zvezne države. Zunanja politika se kljub ustavnim določilom npr. iz leta 1974 ni načrtovala niti se njeno uresničevanje ni nadziralo v zakonodajnem organu, temveč je težišče dejavnosti v partijskem vrhu in se je izvajalo preko nomenklature⁶. Prav ta sistem odločanja je po eni strani poskrbel za univerzalno in globalno zunanjepolitično usmeritev, zanemaril pa je gotovo nekatere možnosti za regionalno povezovanje. Ne da bi se globlje spuščali v občutljiv odnos med posameznimi centri odločanja in uresničevanja zunanje politike,⁷ je treba na tem mestu le ugotoviti, da so strankarsko politične odločitve v zunanji politiki nujno delne in s tem neustrezne z vidika varovanja celote nacionalnega interesa. Zunanja politika bi torej tudi v novi državi morala biti nad- ali medstrankarski sporazum oz. dogovor, uresničevanje pa bi moralo slediti vzorcu nestrankarstva notranjega in obrambnega ministrstva.⁸

Prav proti koncu enostrankarske vladavine pa je Slovenija preseгла zgolj sodelovanje pri državnem obmejnem regionalnem sodelovanju in je na podlagi zuna-

⁴ O različnih pojmovanjih zunanje politike glej npr.: Reinhard Meyers: Die Lehre von den Internationalen Beziehungen-Ein entwicklungsgeschichtlicher Ueberblick, Droste Verlag, Duesseldorf 1977, str. 18-22, in Vlado Benko: Mednarodni odnosi, druga prenovljena izdaja, Založba Obzorja, Maribor 1987, str. 433-467.

⁵ Mislimo predvsem na Zbor republik in pokrajin v zvezni skupščini, na pooblastila po zveznem zakonu o sklepanju mednarodnih pogodb, na dogovorjen odstotek posameznikov v predstavništvih v tujini int. glej npr. B. Bučar: Mesto in vloga SRS v mednarodnih odnosih (izbrani vidiki), magistrska naloga, FSPN, Ljubljana, 1986.

⁶ To pa je nujno povzročilo uresničevanje delnih in zasebnih interesov na račun celovitega reševanja vprašanja. Ena od ugotovitev pri tem je, da je bila Slovenija sama kriva za neustrezno udeležbo pri načrtovanju in uresničevanju zunanje politike zvezne države in da je s tem pripomogla k prevladi določenih drugih delov države.

⁷ Trenutno je odnos opredeljen v slovenski ustavi in do določene mere v zakonu o zunanjih zadevah. Toda tudi ne glede na morebitne bodoče normativnopravne dopolnitve in rešitve bo treba počakati na zadostno prakso, ki bo ovrgla ali potrdila določene pomisleke ob sedanjem načrtovanju in uresničevanju zunanjepolitične dejavnosti Slovenije.

⁸ Glede na izkušnje po slovenski osamosvojitvi bi kazalo razmisliti ne le o nestrankarstvu profesionalnega aparata v zunanjem ministrstvu po zgledu britanskih »civilnih uslužbencev«, temveč celo o tem, da bi bil zunanji minister sicer strankarsko postavljen, toda bi po zgledu predsednika republike začasno prekinil svoje delo v stranki.

njepolitičnih pooblastil razvila živahno čezmejno in mednarodno subnacionalno sodelovanje. Ne glede na druge koristi je prav tovrstno sodelovanje med drugim tudi pripomoglo k njenemu prizadevanju za samostojno in enakopravno komuniciranje z drugimi državami v mednarodni skupnosti. Predvsem pa se je s tem vključila v sodobne evropske tokove in procese.⁹ Pri tem se nehote postavi vprašanje, koliko, če sploh, naj Slovenija nadaljuje s tovrstno dejavnostjo in ali naj se posveti zgolj novostim zunanjepolitične usmeritve, ki jih povzroča njen status suverene države.

Gotovo mora biti temeljna novost t. i. globalna slovenska zunanjepolitična usmeritev. Ta ni pomembna le v začetnem obdobju nastajanja neke državnosti, o čemer nam priča praksa novonastalih držav v antikolonialnem procesu. Zagotovitev čim večjega števila priznanj, vzpostavitev diplomatskih stikov in globalna razporeditev odnosov novonastalih držav z množico »starih« in uveljavljenih držav zanje niso bile le jamstvo nedotakljivosti in obstoja, temveč so jim tudi olajšale vstop v organizirano mednarodno skupnost, tj. v mednarodne organizacije. Predvsem pa so jim tudi omogočile alternativne možnosti gospodarskih in drugih stikov, prepotrebni za njihov najracionalnejši razvoj.¹⁰

Prav zato bi se globalna usmeritev slovenske zunanje politike morala ohranjati tudi v prihodnje oziroma, če je bila taka politika zanemarjena, in zdi se, da je bila, se bo morala globalna usmeritev s precejšnjo mero selektivnosti trajno umestiti tudi v prihodnje delovanje Slovenije kot države v mednarodni skupnosti, če je zaželena optimalna zunanja politika v funkciji razvoja družbe. Najprepričljivejši argument, čeprav ne edini, je gotovo ta, da je tudi pri gospodarskem sodelovanju s tujino treba razmišljati globalno. Ne zahodnoevropske in druge razvite države ne propulzivne novoindustrializirane države (npr. t. i. azijski tigri) se ne zapirajo v regionalne okvire in so prisotne povsod tam, kjer vidijo kakršne koli možnosti za svoj gospodarski prodor. V to jih po eni strani sili lasten gospodarski razvoj, toda po drugi strani ga s tem tudi omogočajo.

Omenili smo, da bi Slovenija kot majhna država pri svoji globalni zunanjepolitični usmeritvi morala delovati selektivno. Selektivnost bi bilo treba izdelati na podlagi mrežnega prepletanja meril, ki bi predvsem zajemala naslednje elemente: sodelovanje z najpomembnejšimi subjekti v organizirani mednarodni skupnosti (različne mednarodne organizacije), sodelovanje z globalno in regionalno najpomembnejšimi varnostno-političnimi subjekti (stalne članice VS, regionalni hegemoni, sosednje države ipd.) in razpršeno gospodarsko sodelovanje v cilju pokrivanja različnih regij (npr. celih kontinentov in kulturnocivilizacijskih regij, kot so npr. arabski svet, Vzhodna Evropa, Latinska Amerika ipd.). Poseben poudarek bi moral biti dan tehnološko najbolj razvitim državam in tistim, s katerimi smo doslej imeli najintenzivnejše stike (Nemčija, Japonska ipd.). Pri tem ne bi smeli zanemariti tistih trgov, ki so tudi perspektivno zanimivi, na katerih je vrsta držav, ki so tudi plačilno sposobne, in tistih trgov, na katerih najlažje prodremo z obstoječimi

⁹ Glej npr.: Kurt Duwe (Hrsg.): Regionalismus in Europa – Beitrage ueber kulturelle und sozio-oekonomische Hintergruende des politischen Regionalismus, Verlag Peter Lang, Frankfurt am Main 1987.

¹⁰ Nobena država, predvsem pa ne novonastala država, se ne bi smela pretesno vezati ne politično in ne gospodarsko zgolj na en trg. To jo naredi lahko do te mere ranljivo, da postane dejansko protektorat. Mutatis mutandis se je tega zavedala tudi nekdanja Jugoslavija, ki je na podlagi sklepov iz Karadorževa poizkušala svoje ekonomske odnose tretjinsko razdeliti med zahodne in vzhodne države ter države v razvoju. To ji sicer nikoli ni uspelo, toda predvsem zaradi notranjepolitičnih in gospodarskih razlogov in ne zato, ker gre pri državah v razvoju za »klub revnih«, s katerimi ne moreš uspešno gospodarsko sodelovati in trgovati. Poleg tega poznamo v svetu in v zgodovini vrsto držav, ki so drago plačevale svojo enostransko zunanjepolitično in gospodarsko usmerjenost.

primerjalnimi prednostmi. Če k temu prištejemo še področja, za katera bo Slovenija imela interes zaradi skrbi za izseljence, zdomce in manjšine, dobimo optimalno razporeditev slovenske prisotnosti v tujini.

Tako selekcionirana globalna zunanjepolitična usmeritev bi sicer pokrivala celoto subjektov in njihovih odnosov v mednarodni skupnosti, racionirala pa bi vendarle prostorsko prisotnost in zastopanost. Poleg tega bi se posamezne ciljne točke slovenske prisotnosti v svetu seveda med seboj prekrivale in to dejstvo bi lahko vplivalo tako na tip predstavnštva (npr. rezidenčnost, karakter ipd.) kot na številčno zasedenost takih predstavnštev. Toda v tem pogledu bo morala Slovenija prevzeti vse obveznosti in pravice suverene države, kajti končno je to tudi v njenem interesu. Na najpomembnejših točkah bi lahko ustanovili t. i. slovenske hiše oz. domove, ki bi skrbele za celoto kulturnih, narodnostnih, znanstvenotehničnih, prosvetnih, gospodarskih, športnih, toda tudi diplomatskih in konzularnih stikov. S predstavitveno dejavnostjo, morebitnimi gostinsko-turističnimi storitvami ipd. bi lahko celo taka hiša do določene mere sama poravnala svoje stroške. Nekje na drugem koncu premice pomembnosti pa bi lahko bile države, v katerih bi imeli zgolj častne konzule ali celo domačine za svoja diplomatska predstavništva (t. i. *regnocoles*) ali pa celo sploh ne bi imeli svojih stalnih predstavnikov. Nekje vmes pa bi bila predstavništva, ki bi pokrivala več držav skupaj, kjer bi bila skupna ali posebna diplomatska, konzularna, kulturnoinformacijska, gospodarska in podobna predstavništva. Obseg dela, merjen z učinkovitostjo, bi bil tisti, ki bi določal številčnost in stalnost osebja v takih predstavništvih.

Znotraj globalizma pa je razumljivo že na začetku ena od prednostnih nalog slovenske zunanje politike gotovo usmeritev na evropski meddržavni regionalizem. Danes ni dvomov o tem, da bo Slovenija morala sodelovati v Svetu Evrope (SE) in na Konferenci o varnosti in sodelovanju v Evropi (KVSE), vsaj dokler bodo te organizacije oziroma aranžmaji obstajali¹¹. V njih potekajo procesi, ki so vitalnega pomena za posamezne evropske države. Vsaj za SE pa se nam zdi, da ne bi smeli biti prisotni le kot država, temveč tudi v telesu, ki ga poznamo pod imenom Konferenca lokalnih in regionalnih oblasti Evrope (CLRAE)¹². Biti prisoten v Evropi in njenih družbenih procesih, pomeni sodelovati ne le na državni ravni, temveč tudi v procesih, ki potekajo od »spodaj navzgor« in jih poznamo pod pojmom »grass root democracy« (demokracija pri koreninah). Evropa je namreč predvsem Evropa ljudi. Od slovenske aktivnosti pa bo odvisno, koliko bo sooblikovala politiko v (obeh) omenjenih procesih in si s tem ustvarjala specifično politično težo v evropskem prostoru.

Zdi pa se, da bo težavnejše sodelovanje z drugima dvema regionalnima združenjema, ki sta pretežno, toda ne zgolj, ekonomski.¹³ Ne le zato ker je v tem primeru politika druge strani bolj omejitvena, temveč tudi zato ker prednosti in slabosti sodelovanja Slovenije niso popolnoma nedvoumne. Nujno potrebna bi bila poglobljena in kontinuirana analiza integracijskih tokov v Evropi, predvsem z vidi-

¹¹ Slovenija je že polnopravna članica KVSE in enak status pričakuje v SE, kjer ima status posebne gostje in je delovno vključena v del medvladnega sodelovanja v okviru programa Demostenes.

¹² V tem telesu je Slovenija prisotna z lokalno ravnijo, tj. s Konferenco lokalnih oblasti, ki je bila ustanovljena v Mariboru. Regionalna raven pa ostaja uganka, dokler Slovenija ne bo našla lastnih upravnopravnih in praktičnih rešitev.

¹³ Obe združenji sta zaradi jezikovne konvencije označeni kot »regionalni«, čeprav se zdi, da je ta oznaka ostanek preteklega ideološko-političnega regionalizma. Z vidika kulturne, zgodovinske, civilizacijske in drugih enotnosti evropskega prostora od Atlantika do Urala in od Norveškega do Sredozemskega morja bi bila ustrežnejša oznaka subregionalno združenje. Tudi z vidika regionalnih mednarodnih organizacij SE in KVSE je oznaka regionalno združenje za ES in EFTO zastarelo.

ka odnosov v Evropski skupnosti (ES), odnosov med ES in Evropskim območjem svobodne trgovine (EFTA), tj. odnosov znotraj Evropskega gospodarskega območja (EEA). Posebno pozornost bi pri tem kazalo posvetiti sporazumom, ki jih ES in EFTA sklepata s tretjimi državami. Pri tem morajo Slovenijo voditi lastni državni interesi. Da je to običajno v mednarodni skupnosti, nam kaže primer Avstrije, ki niti ni skrivala vzporednih pogajanj glede vključitve v ES in EEA, kar je lahko begalo zgolj tiste opazovalce, ki so spregledali državni interes.

Na meddržavni subregionalni ravni se je Slovenija vključila v povezovanje znotraj Pobude za sodelovanje srednjeevropskih držav (nekdanja Penta- oziroma Heksagonala), toda ob tem bi morala neprestano spremljati možnosti za sodelovanje na nekdanjem jugoslovanskem ozemlju ter v tej smeri prevzeti tudi določeno pobudo. Takšna pobuda pa ne bi smela biti omejena le na nekdanjo jugoslovansko državo, temveč na celoten evropski prostor, ki ni zajet v »trdnjavi evropske integracije«. Ob neuspehih ali neustreznih dogovorih z evropskimi integracijami bi se zdel alternativni scenarij gospodarskega povezovanja koristen iz vrste razlogov. Politično bi krepil položaj slovenije in omogočal gospodarsko sodelovanje z opiranjem na lastne sile, kar v svetu poznamo pod izrazom »sodelovanje jug-jug«, ne da bi s tem oslabil prizadevanja za polnopravno vključitev v evropske integracijske procese. Menimo, da bi ta prizadevanja zgolj okrepila in izboljšala pogajalski položaj Slovenije in ji s tako strategijo tudi olajšala prihodnje enakopravno sodelovanje z razvitimi evropskimi državami. S tem bi se tudi morda izognila »srednje-ameriškemu sindromu«, kjer poteka sodelovanje sever-jug na račun sredine in bi morda lahko ustvarila perpetuacijo modela center-periferija, kar bi bilo gotovo v njeno lastno korist.

Doslej opredeljena zunanje-politična usmeritev je prav gotovo temeljna sprememba dosedanje zunanje-politične usmeritve. V določeni meri je edina izjema povezovanje v nekdanjem jugoslovanskem prostoru, toda tudi v tem primeru gre za radikalno drugačno zasnovane odnose tako po kakovosti kot po količini, da lahko vendarle govorimo o temeljni preobrazbi. Kazalo pa bi vendarle ohraniti določeno kontinuiteto dosedanjega zunanje-političnega delovanja.

S tem mislimo predvsem na to, da bi morala Slovenija ohranjati svoje dosedanje mednarodno subnacionalno regionalno delovanje v Evropi. Ne gre zgolj za to, da se ohranijo vezi s tistimi subjekti mednarodnih odnosov, ki so Sloveniji pomagali pri nastajanju njene državnosti in ki ji lahko pomagajo tudi v prihodnje oziroma bo sodelovanje temeljilo na recipročnih interesih. Analiza dejavnikov, ki determinirajo realno moč posamezne države v mednarodni skupnosti, nam kaže, da so številne subnacionalne regije enakopravnejši partner Slovenije v mednarodni skupnosti, kot to velja za vrsto držav v mednarodni skupnosti, tudi evropskih. Že prostorska bližina nekaterih razvitih trgov kaže na to, da bo Slovenija ostala tesno povezana s subnacionalnimi regijami, kot sta npr. Bavarska ali Furlanija-Juljska krajina. Prav tako pa jo bosta obmejna in narodnostna problematika silili v čezmejno, tudi regionalno sodelovanje s subnacionalnimi regijami onkraj državnih meja (npr. Koroška, Štajerska idr.).

Ne glede na notranjo ustavnopravno in politično prakso ureditve regionalizma na Slovenskem se zdi, da bi lahko slovenska država ohranila večino dosedanjega usklajevanja in neposrednega subnacionalnega mednarodnega regionalnega sodelovanja. V začetku morda le na podlagi ozemeljske kontigvitete regij (tj. čezmejno dvostransko in večstransko sodelovanje ter mednarodno regionalno sodelovanje tipa Alpe-Jadran). Kasneje pa bi svoje mednarodno sodelovanje ob soglasju prizadetih evropskih regij lahko razširila tudi na širši evropski prostor, s čimer bi zgolj

ohranila in poglobila dosedanje stike. Mnogo je aktivnosti, ki se v Evropi rešujejo na regionalni in ne na državni ravni. Problemi, s katerimi se ukvarjajo npr. evropske obmejne regije (AGEG), značilno industrijske (RETI), vinogradniške ali periferno obmorske (CRPM), če naštejemo samo nekatera združenja, so gotovo problemi, s katerimi se srečuje tudi Slovenija. Ne gre pa zanemariti tudi političnih vprašanj, s katerimi se regije ukvarjajo, kajti prihodnja združena Evropa naj bi bila tudi Evropa regij.

Sodelovanje Slovenije kot države z evropskimi subnacionalnimi regijami bi lahko sprožil procese, ki bi se jim lahko pridružile tudi druge evropske, predvsem novonastale države. To gotovo v ničemer ne bi ogrozilo slovenske državnosti in ne bi škodovalo slovenskim interesom. Lahko pa bi ti procesi celo spremenili politični zemljevid Evrope in v njem bi Slovenija lahko našla svojo posebno politično težo kot protagonist takšnega procesa. Zato pa se nam zdi, da bi ob svoji temeljni preusmeritvi zunanjepolitičnega delovanja Slovenija morala ohraniti dobršen del svojega dosedanjega zunanjepolitičnega delovanja.

Temeljni protargument tovrstnemu slovenskemu zunanjepolitičnemu delovanju je, da se država kot subjekt mednarodnega prava ne more povezovati s subnacionalnimi ozemeljskimi enotami, čeprav so te subjekt mednarodnih odnosov. Pri tem pa se pozablja, da je svojčas, še pred osamosvojitvijo, Slovenija na podlagi zveznih ustavnopravnih pooblastil tudi sodelovala z nekaterimi državami in mednarodnimi organizacijami v mednarodni skupnosti. In pri tem Slovenija ni bila nikakršna izjema, saj sodelovanje držav s subnacionalnimi ozemeljskimi enotami drugih držav ni redkost v mednarodnih odnosih,¹⁴ celo mimo volje držav, katerih del so določene ozemeljske enote. Zadržke pri tovrstnem sodelovanju postavljajo predvsem suverene države, ki ne vidijo smisla in interesa v sodelovanju s subjekti »nižjega ranga«. Glede na to da bi v primeru Slovenije le težko podvomili o smislu in interesu sodelovanja z nekaterimi subnacionalnimi ozemeljskimi enotami drugih držav, se kar samo vsiljuje mnenje, da gre za pomisleke o sodelovanju s subjektom »nižjega ranga«. Številne tuje države oz. njihovi voditelji ne pomišljajo dosti, ko zbirajo okoli sebe državnike dejansko šibkejših držav ali celo vplivne skupine ali posameznike. Merilo je korist, ki si jo od tovrstnih stikov obetajo, in ne prestiž, ki zgolj lahko škodi. Zdi se, da Slovenija torej ne zna izkoristiti t. i. »drugega dekolonizacijskega« vala, s čimer med drugim nujno postaja in ostaja majhna država med formano sebi enakopravnimi subjekti.

Če smo zapisali, da je Slovenija majhna država (v svetovnem merilu), pa kaže trditev le nekoliko relativizirati. Na vsak način ne gre za t. i. mikrodržave, ki se posebej obravnavajo v mednarodni skupnosti. Sama delitev na majhne, srednje in velike države¹⁵ v mednarodni skupnosti pa z razvojem gospodarstva in predvsem s krepitvijo miru in varnosti postaja vse manj pomembna. Pomenljivejša se zdi delitev na šibke in močne države, kjer za Slovenijo ostajajo še vse možnosti odprte. Moč države po našem mnenju namreč ni odvisna le od vojaškega dejavnika oziroma od klasičnih dejavnikov, ki so sestavina moči v mednarodni skupnosti, kot npr. prebivalstvo, ozemlje ipd. Zdi se, da je v sodobni družbi moč države vse bolj odvisna od gospodarstva po eni strani in od ideologije oz. politike po drugi. Pri gospodarstvu je vsekakor najpomembnejša stopnja celotnega družbenoekonom-

¹⁴ Glej npr. B. Bučar: Oblike predstavljanja subnacionalnih ozemeljskih enot v mednarodni skupnosti, *Pravnik*, 5-7/1990, str. 263-270.

¹⁵ Merila klasifikacije običajno upoštevajo velikost ozemlja in število prebivalstva, kar pa samo po sebi ne pove zadosti o državi sami.

skega razvoja predvsem priključek na znanstveno-tehnično revolucijo, toda tudi vprašanje socialnega miru oz. stopnja soglasja. Slednje pa že posega v ideologijo kot odnos do sveta, kot politiko do vprašanja demokracije, varstva človekovih pravic in pravne države. Demokracija se običajno pojmuje kot politični večstrankarski sistem¹⁶, čeprav je po našem mnenju to mnogo preozko pojmovanje, človekove pravice pa morajo zajemati tako individualne kot kolektivne človekove pravice vseh treh generacij. Navedeno so torej temelji neke stabilne in urejene države in tudi tisti elementi, ki bodo v prihodnosti ločevali bogate od revnih držav in s tem tudi velike od majhnih držav. Njihova politika bo torej determinirala majhnost, ozkost in zaprtost družbe po eni strani oz. velikost, širokost in odprtost družbe po drugi strani, kar je prvi pogoj za vsakršen razvoj družbe. V bistvu torej vključevanja, vpenjanja v sodobne razvojne tokove današnje mednarodne skupnosti. Eden od kazalcev tega pa bo gotovo odnos do univerzalizma in regionalizma v slovenski zunanji politiki.

¹⁶ V slovenskem prostoru in drugih vzhodno- in jugovzhodno evropskih državah se slišijo kot herezija in revizionizem zahodnoevropska razmišljanja o nezadostnosti in celo preseženosti določenih funkcij klasičnega večstrankarskega sistema.